

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

Martini Chemnitii, Doctoris Theologi celeberrimi, Harmonia Quatuor Evangelistarum

Quam ab Eodem feliciter inchoatam ... D. Polycarpus Lyserus, et D.
Johannes Gerhardus, ... Is quidem continuavit, Hic perfecit ; Opus
Eruditionis Stupendæ, Orthodoxorum consensu approbatum, idemque tot
Eruditorum desideriis adhuc expetitur

Qui D. Johannis Gerhardi Continuationis Partes Tertiam, Quartam,
Quintam, Eamque postremam complectitur - Denuo nunc in Lucem prodit,
Cum jndicibus ...

**Gerhard, Johann
Chemnitz, Martin
Leyser, Polycarp**

Hamburgi, MDCCIII

VD18 90617819

Caput CLXXV. Christus Praedictione Imminentis Periculi De Spiritualis
Armaturæ Praeparatione Apostolos Suos Admonet.

urn:nbn:de:gbv:45:1-17617

CAPUT CLXXV.

CHRISTUS PRÆDICTIONE IMMINENTIS PERICULI
DE SPIRITUALIS ARMATURÆ PRÆPARATIONE APO-
STOLOS SUOS ADMONET.

LUC. 22. v. 35.

RATIO ORDINIS.

Prædictioni abnegationis in cœnaculo factæ subijcit Lucas prædictionem imminentis periculi, quâ de spiritualis armaturæ præparatione Christus Apostolos suos ænigmaticè admonere voluit. Neque quidquam apud reliquos Evangelistas occurrit, quod huic prædictioni præmitti debeat. Valedictoria enim concio, quam Johannes prædictioni abnegationis subijcit, secuta est hanc ipsam imminentis periculi prædictionem, ut series Historiæ apud Johannem ostendit. Potest autem hæc ordinis ratio de quibusdam utiliter nos monere. 1. Christus paulò antè apud Johannem dixerat: *Filioli adhuc paulisper vobiscum sum. Quæretis me, & quòd ego vado, vos non potestis venire*, quibus verbis de passione & morte proximè sibi imminente vaticinatus fuerat, jam igitur pergit prædicere mala ab hostibus sibi inferenda, inq; eorum societatem etiam Apostolos venturos esse asserit, ut contra illorum insultus eosdem præmuniat. 2. Quod Petro in specie prædixerat, illud certâ ratione in genere ad omnes Apostolos applicat, proinde sermone ad omnes converso clariùs explicat, quid per *cribrationem* à Satana ipsis metuendum intellectum velit, videlicet quod quamvis non sint eum æquè ac Petrus negaturi, tamen ob periculi gravitatem ipsum deserturi. 3. Prædixerat *interiores tentationes*, quibus Apostoli in Satana quasi cribro agitati tempore passionis & mortis suæ erant oppugnandi, jam prædicat *exteriores pugnas*, quibus cum hostibus ipsis confligendum foret, si humanis præfidiis ac mediis res peragi debeat. 2. Cor. 7. v. 5. *Inius pavores, foris pugnae*. 4. Postquam intercessione suâ contra imminentes tentationes in Petro eos præmunierat, jam porrò confirmat eos adversus difficultates, ob indigentiam victus

& defectum protectionis in ministerio Evangelizandi ipsis imminentes. Ideo namque ad divinæ circa ipsos providentiæ in priore ad Evangelizandum ablegatione luculenter demonstratæ experimentum eos remittit, ut adversus difficultates in posteriore ad Evangelizandum ablegatione fecuturas ipsos præmuniat, ac quomodo ad illas fide, patientiâ & precibus sese comparare debeant, paternè ipsos instituit. 5. In Exhortatione ad dilectionem proposuerat illis suum exemplum. *Præceptum novum do vobis, ut diligatis vos mutuo, sicut dilexi vos &c.* Hanc suam erga discipulos dilectionem etiam eo demonstraverat indicio, quod de victu & amictu, de protectione & necessariis vitæ subsidiis abunde eis hactenus prospexerat, idè ad hoc dilectionis indicium & effectum eos revocat. 6. Christus generaliter & obscuriùs de sua passione & morte vaticinatus fuerat verbis illis. *Paulisper adhuc vobiscum sum, & quòd ego vado, vos non potestis venire*. jam porrò in specie & manifestiùs ipsum mortis genus exprimit, videlicet quòd in medio duorum latronum crucifigendus sit verbis ex Esaiæ Prophetia petitis: *Et cum iniquis deputatus est*. 7. Christus variis argumentis ad mutuam dilectionem Apostolos superiùs fuerat exhortatus, jam novum subijcit exhortationis argumentum. Non ampliùs eo modo, quo hactenus vobis ero præfens, suppeditando omnia necessaria, & contra hostes vos defendendo, nec mundus vos magnopere curabit, ergo necessarium erit, ut vos mutuo diligatis. 8. Apostoli paulò antè inter se de primatu contendebant, sed Christus pericula imminentiâ prædicens hoc voluit dicere. *Non est tempus ambitionis, sed periculorum & cædium*. Nam *Ego Magister ad mortem abducor*, Theophylactus in hunc locum.

PRÆDICTIO IMMINENTIS PERICULI AC DE SPIRITUALIS
ARMATURÆ ADVERSUS ILLUD PRÆPARATIONE ADMONITIO.

LUC. 22.

35. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ὅτε ἀπέσειλα ὑμᾶς ἄτερ βαλαντίων καὶ πήρας καὶ ὑποδημάτων, μή τι ὑστερήσατε; οἱ δὲ εἶπον, ἕδενός.
36. εἶπεν ἂν αὐτοῖς, ἀλλὰ νῦν ὃ ἔχων βαλάντιον, ἀράτω, ὁμοίως καὶ πήραν καὶ ὃ μὴ ἔχων, πωλησάτω τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ καὶ ἀγορασάτω μάχαιραν.
37. λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐν τῷ τῷ γεγραμμένον δεῖ τελεθῆναι ἐν ἐμοί, τὸ καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογιάθη, καὶ ὃ ὅτι παρὲς ἐμὲ τέλει ἔχει.
38. οἱ δὲ εἶπον, Κύριε, ἰδὲ μάχαιραὶ ἅδε δύο. ὃ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, ἰκανόν ἐστι.
35. Et dixit eis: Quando misi vos sine sacculo & pera & calcamentis, nunquid defuit vobis? at illi dixerunt, nihil.
36. Dixit ergo eis: Sed nunc, qui habet sacculum, tollat, similiter & peram: & qui non habet, vendat tunicam suam, & emat gladium.
37. Dico enim vobis, quoniam adhuc quod scriptum est, oportet perfici in me: Et cum iniquis deputatus est: etenim ea, quæ sunt de me, finem habent.
38. At illi dixerunt: Domine, ecce duo gladii hic. At ille dixit eis, satis est.

Exegetis

Exegetis hujus pericopes.

Luc. 2. v. 35. Simeon Mariæ matri Domini prædicat, quod gladius ipsius animam sit pertransurus. Augustinus lib. qq. V. & Nov. Testam. q. 37. secutus Origenem, illud accipit de scandalo, quod tempore passionis Christi animam Mariæ non sauciavit sed præteriiit. *Vacillavit, inquit, & ipsa nonnihil in fide, cum videret extinctum filium, sed tantisper donec à mortuis resurgeret, & ob eam causam pertransit gladius, quod hac dubitatio non insederit illius animo, sed pertransierit duntaxat.* Eodem ferè modo Origenes in h. l. *Pertransibit infidelitatis gladius, & ambiguitatis mucrone ferieris & cogitationes tue te in diversa lacerabunt.* Atqui non est in Scripturis usitatum infidelitatem & dubitationem conferre gladio, ac utitur Simeon verbo *διελύσεται*, quod significat per medium ibi & medium cor scindet. Epiphanius h. ref. 78. existimat, *Mariæ violentam mortem à Simeone denunciari.* Sed hujus rei nec in Scriptura, nec in Historia Ecclesiastica ulla extant vestigia. Rectius ergo Hieronymus de assumpt. Mar. tom. 2. f. 42. Damascenus lib. 4. orthodox. fid. c. 15. Theophyl. in comm. Bernhardus serm. de Maria col. 210. hoc accipiunt de gladio doloris, qui tùm aliàs tùm potissimum tempore passionis Christi animam ipsius pertransiit. *Tuam pertransiit animam vis doloris,* inquit Bernhardus d. l. *ut plusquam Martyrem non immeritò predicemus, in qua mirum sensum corporeæ passionis excesserit compassionis affectus: An non tibi plusquam gladius fuit sermo ille, Mulier ecce filius tuus?* Congruit hæc interpretatio tùm phrasi Scripturæ Psal. 22. v. 21. Psal. 36. v. 15. Psal. 105. v. 18. tùm eventui hoc vaticinium infecuto. Quemadmodum ergo figuratâ isthac phrasi de gladio animam transiituro Simeon acerbissimos dolores Mariæ prædicat: ita consimili figurâ de gladio etiam cum palli iacturâ comparando Christus Apostolis in hac pericope imminens periculum ob oculos ponit. Quando enim ipsis dicit: *Nunc qui habet sacculum, tollat, similiter & peram; & qui non habet, vendat tunicam suam, & emat gladium.* Dico enim vobis, quoniam adhuc quod scriptum est, oportet perfici in me, & cum iniquis deputatus est, ænigmaticè innuit, non solum doloris gladium animas Apostolorum pertransiituro, quando in crucifixione clavos ferreos ipsius manus & pedes transire, ipsumque hæc ratione cum iniquis deputari videbunt; sed etiam paulò post hostes cum gladiis & fustibus adventuros, ipsumque captivum ad mortem ducturos Matt. 26. v. 47. Marc. 14. v. 43. Luc. 22. v. 52. quibus si externâ vi resistendum & occurrendum esset, adeoque humanis præsidiiis contra eos utendum, tunc multis opus fore gladiis ipsius etiam tunicæ venditione redimendis. Dæ verò constitui possunt hujus pericopes partes. Prior est imminens periculi prædictio. Posterior prædictionis illius eventus & acceptio, quo scilicet sensu hanc Christi prædictionem Apostoli acceperint.

Prædictio proximè imminens periculi absolvitur 1. Collatione cum præteriti temporis quiete & felicitate. *Et dixit eis: Quando miseros sine sacculo & pera & calceamentis, nunquid defuit vobis? at illi dixerunt,*

nihil. Revocat Christus Apostolis in memoriam statum & conditionem præterlapse temporis, quàm commodè hæctenus in ipsius consortio & convictu egerint, ita ut ipsi met fateri cogantur, nihil quicquam vel necessariorum vitæ subsidiorum vel necessariæ defensionis ipsis defuisse, etiam si sine sacculo, pera & calceamentis à Christo ablegati fuerint, ut ex collatione periculi imminens cum statu temporum præcedentium illud magis exaggeretur. Particula *καὶ* inservit hoc loco connexioni & ordini. Tunc, postquam de cibratione omnibus à Satana metuenda & Petri abnegatione dixerat, etiam hoc Apostolis prædicere voluit, quid præter interiores illas tentationes exterius ab hostibus illis sit obvenerum. *Quando missi vel ablegati vos ad prædicandum Evangelium regni per Judæam &c. Loquitur enim de prima Apostolorum ad prædicandum ablegatione, quæ describitur Mat. 10. v. 5. Marc. 6. v. 7. Luc. 9. v. 2. ubi eadem vox *ἀποστέλλειν* ab omnibus Evangelistis usurpatur, ubi etiam præcepit eis, ne vel *sacculum*, vel *peram*, vel *calceamenta* in viam secum tollerent Matth. 10. v. 9. *Nolite possidere aurum nec argentum, nec pecuniam in zonis vestris, v. 10. nec peram in viam, nec duas tunicas, nec calceamenta.* Luc. 9. v. 3. *nihil tuleritis in viam nec virgas, nec peram, nec panem, nec pecuniam &c.* βαλαντίον sive βαλλάντιον (quo modo geminato λ in vetustissimis exemplaribus apud Lucam scribitur) est crumena sive marsupium *ἀποτὴν βάλλειν*, quod mittere vel immittere significat, quia pecuniæ ei immittuntur in quæ eo asservantur, ad quod etymum alludens Plutarchus in lib. *περὶ φιλοπλ.* scribit. *ἀλλὰ συσέλλειν καὶ ἀποβάλλειν ὡσπερ βαλαντίον, ἵνα εἴγῃ καὶ φυλάττειν τὸ εἰσβαλῆδεν δύνῃται.* LXX. utuntur pro *צַרָּא* Job. 14. vers. 17. & in quibusdam exemplaribus Prov. 7. vers. 20. quod significat fasciculum, sacculum, loculum, in quo aliquid ligatur & constringitur. Euthymius movet hoc loco quæstionem, quomodo Christus dicat, se Apostolos ablegasse sine sacculo, cum in prima illa missione nulla fiat βαλαντίον mentio? ad quam respondet, prohibitione auri, argenti & æris in via secum portandi intelligi prohibitum Apostolis illorum etiam repositoryum, quod enim βαλαντίον Hebr. *צַרָּא* dictum ad pecunias reponendas & asservandas usurpari consueverit, colligitur ex Prov. 7. vers. 20. Esai. 46. vers. 6. Luc. 12. vers. 33. proinde cum Christus septuaginta discipulos eadem instructionis formâ ablegaret, expressam βαλαντίον fecit mentionem. Luc. 10. vers. 4. *Nolite portare βαλαντίον nec peram, nec calceamenta.* Adde, quod μετανομικῶς per sacculum hoc loco intelligitur pecunia in sacculo asservari solita, cujus deportatione Apostolis in prima ablegatione disertis verbis interdixit, quando nec aurum, nec argentum, nec æs in zonis illos possidere voluit, quia in zonis aequè ac in sacculis pecuniam recondere solebant. Per *πῆραν* in secundo membro intelligitur repositoryum commeatus, quia ut in βαλαντίον marsupio coriaceo sive sacculo pecunia, ita in pera panis & cibaria vitæ necessaria repo-*

reponerentur & asservabantur, inde apud Athenarum lib. 10. vocatur *πῆρα τῶν ἄρτων*, ac apud Marcum c. 6. v. 8. prohibitio *περα* per prohibitionem panis ἐξήγητικῶς declaratur. Usurpatur plerumque de sacco, quem mendici gestare inq; eum panem ostiatim collectum immittere solent, ut constat ex proverbio *πῶχὸς πῆρα ἔπιπλάται*. Judith. 10. v. 5. *πῆραν ἐπλήρωσε ἀλφίτων καὶ παλαῖθης καὶ ἄρτων κατεργῶν*, quæ c. 13. v. 10. vocatur *πῆρα τῶν βρωμάτων περα cibariorum*. LXX. utuntur pro *λεῖψ* 2. Reg. 4. v. 42. quod Targum reddidit per *vestem*, alii per *soliculum*. Syrus habet vocem Caldaicam *למרה* quæ habetur in Targum 1. Sam. 17. v. 40. ubi in Hebræo est *ורקלי* significans *peram*, in qua pastores & viatores cibum gestant. Tertium membrum *καὶ ὑποδημάτων* deest in quibusdam Codicibus, procul dubio ex eo, quod Marc. 6. v. 9. Apostolis in prima legatione permittitur *ὑποδεμένους εἶναι σανδάλια*, quodque Luc. 9. v. 3. in enumeratione eorum, quæ Apostoli in viam secum ferre prohibentur, omittuntur *ὑποδήματα*. Sed cum Mat. 10. v. 10. disertis verbis *ὑποδήματα* secum ferre Apostoli prohibentur, cumq; in ablegatione Septuaginta discipulorum Lucas non solum *sacculum & peram*, sed etiam *calceamenta* ipsis prohibita esse memoret c. 10. v. 4. quos eadem instructionis formâ cum Apostolis ablegatos esse nemo dubitat, ideo non debet vocula *ὑποδημάτων* ex hoc loco deleri. Quomodo verò ἐναντιοφανές illud conciliandum sit, quod Mat. 10. v. 10. & hoc loco Apostoli *ἀπὲρ ὑποδημάτων* à Christo dicuntur ablegati, cum tamen permittitur ipsis fuerit *ὑποδεμένους εἶναι σανδάλια*. Marc. 6. v. 9. de eo variant Interpretum sententiæ. Quidam distinguunt inter *ὑποδήματα* & *σανδάλια*. Illorum nomine intelligendum statuunt ejusmodi calceamentorum genus, quæ pedes totos tegunt atq; muniunt, horum verò nomine calceamenta pedibus duntaxat subligari solita. Actor. 12. v. 8. Quidam per *sandalia* intelligunt calceos quotidie indui solitos, quos Christus in hac professione mutari noluerit, id quod *ὑποδημάτων* prohibitione significari arbitrantur. Quidam apud Matthæum particulam *ὅτι ἀπὸ κοινῆ* ex proximè præcedente membro repetendum censent, ut duo calceamentorum paria secum ferre prohiberi intelligantur. *Nolite possidere calceamenta*, scilicet alia præter ea, quibus jam induiti estis. Optima conciliatio petitur ex scopo Christi, quod hoc iter non obstante rerum & maximè necessariarum utpote baculi & calceamentorum penuria sit ab ipsis suscipiendum. Osiander lib. 2. annot. in Harm. c. 19. *Christus apud Matthæum cum duodecim Apostolos ex reliquo discipulorum numero selegisset & ad munus prædicandi destinasset, prohibet multis verbis, non ut quæ haberent, in viam secum non auferrent, sed ut quæ non haberent, propter istam professionem non anxie conquirerent, & cunctabundi compararent. Apud Marcum verò & Lucam cum eos jamjam ad prædicandum emissurus esset, non hoc agit, quid comparare, aut quid non comparare debeant, quippe cum urgens ejus mandatum nihil orti ad ea negotia relinqueret, sed hoc potius agit, ne ex iis reculis, quas possederant, ad iter quicquam secum auferrent præter sandalia & virgam. Quando ergo, inquit Christus, olim vos misi sine sacculo & pera & calceamentis, hoc est, sine comætu, sine victu & amictu, sine armis &*

necessariis vitæ subsidiis, *nunquid defuit vobis? num vel victus vel vestitus vel defensus contra hostes vobis defuit? Non dicit assertivè, nihil vobis hætenus defuit, sed interrogativè orditur. Nunquid defuit vobis? ut propriam ex ipsorum ore eliciat confessionem & assertio proprio eorum testimonio confirmata sit illustrior. At illi dixerunt, Nihil planè nobis defuit. Quamvis enim nullâ re ad iter faciendum commodâ, imò necessariâ instructi essent, tamen nihil ipsis defuit, quia quicquid ad vitæ sustentationem necessarium erat, suppeditabatur ipsis ab iis, quibus Evangelium regni prædicabant Luc. 10. v. 7. & 8. quippe qui cum gaudio doctrinam illam suscipiebant & summâ προθυμίᾳ carnalia, hoc est, ad carnis sustentationem necessaria illis suppeditabant, à quibus *spiritualia*, hoc est, doctrinam Evangelii accipiebant 1. Cor. 9. v. 11. inde Septuaginta discipuli eadem instructionis formâ sine sacculo, pera & calceamentis à Christo ablegati *cum gaudio revertuntur*, dicentes: *Domine, etiam demonia subjiciuntur nobis in nomine tuo*, Luc. 10. v. 17. tantum abest, ut vel rerum necessariarum copia nobis desit, vel quisquam ministerium nostrum impedire possit, ut ipsi quoque demones nobis sese subjiciant, quia ex obsessis egrediuntur, quando nomen tuum super ipsos invocamus. Ad hunc quietum & commodum statum, quem in prima ad Evangelium prædicandum ablegatione experti erant, Christus Apostolos suos hoc loco remittit, primum quidem sine eo, ut significet alia jam impendere tempora, alium fore rerum statum, quali dicat antea nihil vobis defuit, etiam si sine comætu à me ablegarem, nunc verò omnia vobis deerunt; antea commodissimâ vivendi ratione in prima vestra professione usi fuistis, jam verò imminet acerbissima persecutio; antea illi, quibus Evangelium prædicabatis, divinâ providentiâ ita vobis prospiciente, abundè suppeditabant necessaria, jam verò non solum nihil amplius vobis suppeditabitur, sed etiam hostes necessaria vitæ subsidia, imò vitam ipsam vobis eripere cogitant; antea videbamini vobis felicissimi, jam verò nullum non infelicitatis & adversitatis genus vobis impendet. Quod enim hoc sine præteritorum temporum felicissimam conditionem Christus Apostolis in memoriam revocet, intelligitur ex antithesi statim subjecta. *Sed nunc qui habet sacculum, tollat &c.* Deinde tacitè his verbis innuit, se brevi ab illis auferendum esse, id quod paulò antè clarioribus verbis ipsis prædixerat: *Filii, adhuc paulisper vobiscum sum*. Non enim dicit: *quamdiu mecum fuistis, num aliquid defuit vobis? sed sic informat suam quæstionem: Quando misi vos sine sacculo &c. nunquid defuit vobis? confert ergo inter se absentiam discipulorum à se ante passionem cum illa absentia & separatione, quæ tempore passionis & mortis paulò post erat secutura. Denique argumentum hoc divinæ erga ipsos providentiæ, quod ipsimet hætenus experti erant, ideo ipsis inculcat, ut contra futuram indigentiam eos soletur ac muniat, utque fidem ipsorum confirmet, quam in periculis & adversis antegressâ conservationis & liberationis memoria non mediocriter solet confirmare. Colligitur ergo**

ergo ex hoc loco 1. Provida Christi erga suos cura. Quando in statu exinanitionis Apostolos & Septuaginta discipulos ad Evangelii prædicationem ablegabat, *mittebat eos velut oves in medio latorum* Mat. 10. v. 16. factum tamen mirabili Dei providentiâ & provida Christi cura, ne vel necessarius victus, vel defensio in periculis ipsis deesset. Eodem animo adhuc hodie in statu exaltationis est affectus. Vult unicuique nostrum in vocatione, ad quam eum emiserit, victum, amictum, vitæ subsidia, defensionem, liberationem & omnia ad vocationem sectandam necessaria suppeditare, abjiciamus ergo curam diffidentia, elevemus oculos ad Christum in monte providentiæ omnibus prospicientem Joh. 6. v. 3. & 5. nec vel inopia vel periculorum metu à vocatione nos revocari patiamur.

2. Christi potentia. In medio exinanitionis statu Apostolis non solum sibi præsentibus, sed etiam à se ablegatis de omnibus necessariis potuit prospicere & contra omnes hostium insultus eos defendere, an non multò magis in statu exaltationis hanc defensionem Ecclesiæ suæ & omnibus fidelibus præstare posset? Quando Reges terreni Legatos suos mittunt, commeatu & necessariis subsidiis eos instruunt, quandoque etiam defensionis causa cataphractos quosdam iisdem addunt. Christus sine his omnibus Apostolos suos emisit, & tamen interrogati hoc loco, an quidquam ipsis defuerit, respondent, nihil planè, quod est evidens divinæ potentia cum provida erga pios cura conjunctæ argumentum.

3. Discipulorum *ἀντιρρηξία*. Discipuli Christi hæcenus non habuerant menses Saliarum & Sibariticarum, non fuerant epulati quotidie splendide, sed quæ ipsis apposita fuerant, *ἔσθοντες τὰ παρόντα* comederant Luc. 10. v. 8. quinimò aliquando mediâ jam luce non habuerant, quod ederent Joh. 4. v. 6. & 8. ac præ fame spicas evulsas interdum confricaverant Mat. 12. v. 1. nihilo tamen minus hoc loco dicunt, nihil sibi hæcenus defuisse, nimirum, quia *didicerant & satiari & esurire, & abundare & penuriam pati* Phil. 4. v. 12. quod *ἀντιρρηξίας* exemplum etiam nobis ad imitandum est propositum.

4. Varia piorum in hac vita fortuna. Quando pii adhuc in fide sunt infirmi, Deus inducias quasdam ipsis concedit, ut contra futura adversa sese præparent, sicut Apostolis in prima legatione quietam & commodam vivendi rationem concessit. Sed quemadmodum illi majoribus periculis postea fuere objecti, ita non debemus perpetuam nobis polliceri tranquillitatem & felicitatem, sed tempore pacis ad futura certamina nos præparemus. Nam quies illa ac felicitas, quæ sectantibus vocationem est promissa, non semper eodem modo sese habet, nec modo corporali in hoc seculo impletur, sed interdum pace conscientia internâ ac cibo animæ spirituali pii coguntur esse contenti, quando scilicet externa tranquillitas in persecutionibus & necessariarum rerum copia in penuriam permutatur, Deo piorum fidem & patientiam hac ratione probante.

5. Eorundem in periculis & adversis fiducia. Quamvis pii ex abundantia in penuriam, ex prosperitate in adversitatem, ex statu tranquillo in pericula incidant, non tamen animum despondent, nec fiduciam vel vocationem abjiciunt, sed recordatione præteritæ defensionis

ac liberationis fidem suam erigunt, sicut hoc loco Christus beneficia pristina discipulis in memoriam revocat, ut contra ventura mala ipsorum animos præmuniat.

2. *Figuratâ ejusdem descriptione. Dixit ergo eis. Sed nunc, qui habet sacculum, tollat, similiter & peram: & qui non habet, vendat tunicam suam & emat gladium.* Per particulam illativam & connexivam *et* ostendit Evangelista, quo sine Christus ab Apostolis propriam confessionem, quod hæcenus nihil rerum necessariorum ipsis defuerit, voluerit elicere, nimirum ut occasionem haberet imminens periculum exaggerandi. Postquam enim dixerant Apostoli, nihil sibi hæcenus defuisse, etiam sine sacco & pera & calceamentis ablegatis, subjicit Christus: *Sed nunc, qui habet sacculum, tollat &c. q. d.* Fuerunt hæcenus tempora satis pacata & tranquilla, si ad ea, quæ proximè jam instant, comparentur. Nihil rerum ad vitam necessariorum, nihil subsidiorum vobis hæcenus defuit, sed commode & quietè egistis, non solum quando lateri meo adherentes in schola mea instituti estis, sed etiam quando sine viatico & armis ad Evangelium prædicandum à me estis ablegati, sed alia jam instant tempora, tranquillitati huic succedet adversitas, & quidem tanta, ut si gladiis hostium violentiæ resisti posset vel deberet, nihil consultius fieret, quàm ut quisque sibi gladium compararet, vel tunicâ venditâ si aliunde non posset. Per *τὸ νῦν* primario ac principaliter intelligit tempus proximè instans, sicut paulò prius v. 34. Petro dixerat, *negabis me ἑμερον hodie, hac ipsâ nocte.* Secundario & consequenter totum vocationis cursum, quem Apostoli post Christi in cælos ascensionem tenuerunt magnis periculis & adversitatibus circumseptum: *ὁ ἔχων* quisquis vestrum habet sacculum. Non enim de omnibus loquitur, sed tantum de Apostolis, quos in vers. præced. interrogaverat, an quicquam hæcenus ipsis defuerit. Pro *ἀράτω, πολλῆ ἄρατω, ἀγορά ἄρατω* imperativis in septem Codicibus (Regio scilicet Complutensi & sex Parisiensibus) leguntur futura *ἀρεῖ, πωληθεῖ, ἀγοραθεῖ* quæ mutatio procul dubio facta ab eo, qui difficilem hunc nodum extricare potuit. Sed nulla necessitate cogimur, ut ab antiquissimorum & probatissimorum Codicum lectione discedamus, quam probant etiam Græcorum commentaria. Autor *ἀρχαίων* nomine Basilii editorum monet in quibusdam Codd. legi *ἀρεῖ* in subjunctivo *ἀράτω*, inquit, *ἢ ἀρεῖ, ἔτω ἢ ἀρεῖ τὰ πολλὰ τῶν ἀντιγράφων ἔχει*, ita enim habent multa exemplaria. Sed res eodem redit, sive *ἀράτω* sive *ἀρεῖ* legamus. Prior tamen lectio est usitatior. Verbum *ἀρεῖ* duplicem habet significationem, ex qua etiam duplex prioris membri interpretatio oritur. Primo enim significat *in humeros suscipere & secum ferre.* Matth. 9. vers. 6. cap. 11. vers. 29. cap. 14. vers. 12. cap. 16. vers. 24. cap. 24. vers. 18. &c. deinde etiam significat *de medio tollere & auferre.* Matth. 13. v. 12. c. 21. v. 21. cap. 25. v. 28. Quidam ergo verbum *ἀράτω* in priore significatione accipiunt, ut sit sensus. *Nunc qui habet sacculum, tollat*, hoc est, sumat eum ad manus; *similiter etiam qui habet peram*, scilicet tollat eam, ut & sacco & pera, hoc est, pecuniis & cibis viatici loco sit instructus. Probat hæc

hæc interpretatio ex eo. 1. Quod Lucas verbo *εἰσεν* in eadem significatione utatur, quando primam Apostolorum ablegationem describit. c.9. v.3. *μὴ δὲ εἰσπετε εἰς τὴν ὁδόν, nihil tuleritis in viam nec virgam, nec peram, nec panem, nec pecuniam.* 2. Quod ex conjunctione adverbatiua *ἀλλὰ*, & nota temporis *νῦν* videatur Dominus Apostolis suis aliquid ob temporis diversitatem jam permittere, quod prius prohibuerat. Dicit enim, *sed nunc qui habet sacculum, q.d. Tunc quidem in prima ablegatione prohibui, ne quisquam vestrum, vel sacculum, vel peram, vel gladium secum ferret, sed nunc mutatis temporibus & hominum moribus, qui habet sacculum pecuniâ repletum, tollat eum & secum ferat eò, quò abire cogetur; qui habet peram instructam cibo & commeatu, itidem eam secum tollat in viam &c.* 3. quòd ipsa oppositio primæ ablegationis & hujus prædictionis ostendat, tria hoc loco permitti, videlicet usum sacculi, peræ & gladii, cum tria illa in prima ablegatione fuerint prohibita. 4. Quòd ad viaticum non sufficiat instructum esse gladio & armis ob necessariam defensionem, sed etiam pecuniâ & commeatu ad necessariam vitæ sustentationem. Qui hanc interpretationem sequuntur, eorum aliqui verbum *ἀπάτω* conjungunt cum sequentibus ut sit sensus, *qui habet sacculum, tollat, scilicet eum in viam; similiter & qui habet peram, tollat, scilicet eam secum in viam.* Sed res utrobique eodem redit. Sed posterior significatio verbi *εἰσεν* magis convenire videtur scopo Christi, & verbis textus: *Qui habet sacculum, tollat eum, scilicet vendendum, ut ejus precio gladium emat; similiter etiam qui peram habet, tollat eam, scilicet vendendam, ut ejus precio gladium emat; & qui non habet, scilicet vendat, ut ejus precio gladium emat.* Nam i. verbum *εἰσεν* in secundo membro absolute ponitur. Ergo ad illud ex præcedentibus repetendi sint accusativi *sacculum & peram* modo jam exposito, ex quo intelligitur hic præcipi, non ut sacculum & peram secum in viam ferant, sed ut tollant vendenda, quò gladium sibi comparare queant, cujus tanta futura sit necessitas, ut non solum sacculi & peræ, sed etiam, si nihil eorum præsto sit, ipsius tunicæ jacturâ comparandus sit. Ut vim hujus argumenti effugiant, qui priorem interpretationem de tollendo in viam sacculo sequuntur, post verbum *εἰσεν* subaudiunt *ἀλάστειον*, usitatum enim est Hebræis, nomen priore loco omissum in posteriore membro exprimi loco relativi, ut sit sensus. *Qui non habet gladium, vendat pallium & emat eum, scilicet gladium, quam interpretationem secuti sunt Interpres Syrus & Theophylactus.* Sed non opus est, ut hyperbaton ejusmodi hoc loco statuamus, cum optime fluat contextus, si ad verbum *εἰσεν* præcedentes accusativos *ἀλάστειον & πῆραν* repetamus. 2. Quemadmodum Christus non præcipit Apostolis, ut tunicam vendant & gladium emant, sed hac loquendi figurâ imminenti periculi gravitatem tantummodo describit, ita quoque prius membrum de sacculo & perâ tollenda, non potest præceptivè exponi. 3. Totus hic sermo parabolicus est & ænigmaticus. Neque enim præcipit, neque consulit Christus di-

scipulis, ut aliter sese jam gerant, quàm prius illos instruxerat, ut jam de sacculo pecuniâ referto & perâ cibo repletâ sibi prospiciant, utque gladios sibi comparent, quibus vel hostes adorianur, vel eorū vim repellant, sed parabolicè tantum significat, conditionem temporis proximè instantis profus contrariam fore conditioni temporis præteriti, ut ex genuina hujus loci explicatione manifestum erit. Antequam verò eam proferamus, examinandæ prius erunt variæ hujus loci interpretationes tum à veteribus, tum à recentioribus allatæ, ut ex collatione res fiat illustrior. 1. Lyranus eo sensu Christi verba accipit, quasi moneat Apostolos, ut ingruente jam persecutionum procellâ muniant sese duabus rebus, videlicet tum commeatu, tum armorum præsidio, ne vel desit, quòd edant, vel inermes à persecutoribus opprimantur. *Ostenditur* (inquit) *quid foret Apostolis licitum tempore persecutionis, quia cum primò Christus eos misit ad predicandum, dedit eis formam incedendi, ut sine pecunia & provisione alia necessariorum incederent, & ideo forte crederent, quòd tempore persecutionis, qua immineret, non liceret eis talia portare, quòd remouet dicens: Sed nunc qui habet sacculum ad portandam pecuniam provisione necessariorum, tollat ad est, portet. Similiter & peram, hoc est, repositorium victualium. Et quia non solum erat eis licitum talia portare, sed etiam seipfos à persecutionibus moderatè defendere saltem pro tunc, idèò subditur. Et qui non habet, scilicet gladium, vendat tunicam suam & emat gladium, per hoc innuens, quòd licita illis esset defensio moderata tempore persecutionis. Eandem interpretationem sequitur Salmeron. tom.9. tract. 47. p.384. Apostoli, inquit, novo consilio indigerunt, idcirco audiunt, ut utantur humanâ prudentiâ ad prospiciendum sibi siue fugâ, siue defensione, ut sit sensus. Quia non poteritis mendicare vitam procurare, de sacculo & perâ mentionem feci. Et quia immittere vitæ periculum poterat, defensionem à Nature jure præscriptam & permitto, imò & suadeo, non enim apti eritis ad crucem ferendam. Quamvis verò tolerabile sit, quòd de sacculo & perâ tempore persecutionis secum ferenda in hac expositione afferatur, (in quam sententiam etiam Chrysofostomus in homilia cap.15. Rom. super verba: Salutate Priscam &c. & Theophylact. in h.l. propendere videntur) tamen quòd de gladii usu persecutionis tempore hominibus privatis vel Ecclesiasticis concessio additur, nec doctrinæ Christi Matthæi 5. v.39. & 44. nec præcepto de gladio in vaginam recondendo paulo post Petro dato Matth. 26. v.52. congruit; sed nec prius membrum de sacculo & perâ in viam secum tollendis scopo Christi convenit, ut jam antè ostendimus, unde pii veteres hanc expositionem repudiant. Origen. homil. 7. in Matth. *Si quis literam volens accipere, & non intelligens voluntatem verborum, vendiderit vestimentum suum corporale & emerit gladium talem, contra voluntatem Christi suscipiens verbum ejus, forsitan & gladio peribit.* Chrysofostomus in catena aurea Thomæ. *Armatne discipulos, qui dicit, Si quis te percussit in dextram maxillam, obverte ei & alteram? qui præcepit, ut benedicamus his, qui nos convitiis lacessunt, feramus invadentes, oremus pro persecutoribus, nunc armat, armatque uno tantum gladio? & quomodo hæc rationi consona sunt? Nam si omnino armis opus erat, non solo gladio, sed & scuto, & galea, & cru-*
ralibus armare oportebat. Et profecto si humano more hæc*

re hæc dispensare & agere voluisset, ridiculum erat hoc præceptum, quandoquidem licet sexcenta id genus arma possedissent adversus insidias & impetus populorum, Tyrannorum, civitatum, gentium, quomodo potentiores habiti fuissent undecim? Perquam igitur absurdum est, quod Salmeron pag. 386. ex his Christi verbis colligit, quod Sacerdoti, quando perfectus est ad tempus, si ad Christi gloriam illustrandam expedit eum vivere, licitum sit armis se protegere, quâ ratione perfectissimus Paulus usus fuerit equitibus & militibus, cum ex castris Casaream mitteretur. 2. Hugo Currensis in comm. h. l. eò abit, quod Apostolis hic concedatur gladii usus non in propria persona, nec pro eo tempore, sed in persona Ecclesiæ & pro futuro tempore. Nota, inquit, quia quamvis Dominus specialiter loqueretur primitivæ Ecclesiæ, tamen primitivæ Ecclesiæ non habuit gladium, nec ei congruebat in gladio decernere. Quamdiu enim Ecclesiæ fuit novella, oportuit eam plantari per duo, scilicet per passiones & miracula. Postquam autem processu temporis profecta est Ecclesiæ, iam non sunt illa duo necessaria. Sed præcepta Christi de persecutionibus patienter ferendis, & non usurpando gladio privatis hominibus & Ecclesiasticis personis data sunt omnium temporum. 3. Basilius in qq. compendio explicatis quaest. 251. & Autor ἀσκητικῶν Basilii nomine editorum statuunt, hic non proponi præceptum, sed duntaxat prædicationem, quâ innuatur, non quid fieri debeat, sed quid futurum sit, videlicet ut usurpetur gladius ab Apostolis doctrinæ Christi de maxilla altera percipienti offerenda oblitis. Probant hanc interpretationem ex eo, quod Scriptura sæpenumero modo imperandi utatur in significatione prædicandi, quod ipsum declarant duobus exemplis Psal. 109. v. 6. Diabolus stetit à dextris ejus. v. 9. sicut filii ejus orphani (quibus conjungi possunt alia complura Genes. 20. v. 7. c. 42. v. 18. c. 45. v. 18. Psal. 37. v. 27. Esai. 2. v. 10. c. 6. v. 9. c. 54. v. 1. & 2. Jer. 27. v. 17. Hof. 10. v. 12. &c.) Item quod completa isthac de gladio prophetia, Christus Petro præcipiat, ut gladium recondat in vaginam. Sed non est verisimile, Apostolos id fecisse, quod secundum hunc sensum Dominus eos facturos esse prædicit, videlicet quod vendito sacculo & perâ vel etiam tunicâ gladios emerint. 4. Ambrosius in h. l. statuit, Christum loqui de gladio spirituali verbi castitatis, ut sit sensus, quod divenditis omnibus sacculo scilicet perâ & pallio gladius Evangelicæ doctrinæ sit comparandus. Est, inquit, gladius spiritualis, ut vendas patrimonium, emas verbum, quo nuda mentis penetrabilia vestiuntur. Et paulò post: Mover ad huc, quod duos gladios discipuli protulerunt, ne forte unum novi, alterum veteris intelligamus Testamenti, quibus adversus diaboli armamur insidias. Denique dicit Dominus, sat est, quasi nihil desit ei, quem utriusque Testamenti doctrina munierit. Eodem modo exponit Erasmus in hunc locum verba Christi sic παραπέλας: Quænam modum in vite subsidium & commeatu vobis nihil hæcenus desuit, ita non est, quod de defensione solliciti sitis, quando persecutor mortem intentabit, iisdem præsidii vincetis Tyrannos, quibus ego, non est opus nisi gladio meo, qui sic amputat ac revellit omnes affectus carnales ut accinctus eo nec tormenta formidet, nec mortem, tantum abest ut famem metuat, aut nuditatem. Erasmus sequitur Althammerus part. 1. conciliat. locor. script. p. 56. Posset pro hac interpretatione Harm. Tom. III. vel Gerhard. Contin. pars tertia,

ne afferri, quod verbum Dei comparatur gladio Ephes. 6. v. 17. Hebr. 4. 12. quodque Apostoli ad imminentem pugnam non poterant melius armari, quàm gladio illo Spiritus. Quamvis verò non negamus, Christum his verbis simul tacitè admonere Apostolos de præparatione spiritualis armaturæ adversus periculum proximè imminens, ut postea ostendatur, tamen primariò & principaliter nomine gladii hic non intelligitur gladius verbi, sed propriè dictus gladius, sicut etiam per sacculum & peram propriè dictus sacculus & pera propriè dicta intelliguntur. Quid quod etiam in prima ad prædicandum Evangelium ablegatione sacculum & peram Apostoli abjicere debuerunt, ut ad gladium doctrinæ Evangelicæ paratiores essent, cum tamen oppositio ostendat, hic aliud quid ab ipsis requiri, quam in prima illa ablegatione. 5. Idem Ambrosius indicat de gladio passionis ac Martyrii verba Christi accipi posse. Est etiam (inquit) gladius passionis, ut exuas corpus, & immolate carnis exuviis ematur tibi sacri corona Martyrii, quod ex benedictionibus Dominicis colligere potes, qui summam omnium coronarum, si quis persecutionem patitur, pro justitia prædicavit. Denique, ut scias quia de passione locutus est, ne turbaret discipulorum animos, de se exemplum protulit dicens: Quoniam hoc, quod scriptum est, oportet impleri de me. Sed non apparet, quomodo gladius passionis ac Martyrii dicatur emi posse. 6. Quidam putant mysticè hic prædici conversionem gentium, ad quas cum Evangelii prædicatione paulò post Apostoli ablegandi erant, quò referunt oraculum Petro datum Act. 10. v. 13. Surge, occide & manduca, uti etiam locum Apostolicum 2. Cor. 10. v. 4. Arma militiæ nostræ non sunt carnalia, sed potentia Deo ad destructionem munitionum &c. Sed non apparet, quomodo huic expositioni congruat subjecta ratio, ac quomodo hic gladius venditione sacculi vel tunicæ emi debeat. Adde, quod in prima ad Judæos ablegatione etiam hic gladius ipse fuerit commissus. 7. Beda in h. l. sic progreditur: Gladium vel habitum sumere vel non habitum jubet emere, ut sciant legentes non facultatem resistendi deesse discipulis, sed Magistro amorem potius inesse patiendi. Ubi etsi nulla esset alia causa evaginandi gladii, suffecerat illa, ut amputatâ servo auriculâ tactu Domini sanaretur, & benefica virtus Salvatoris etiam percussores suos, ne iram percussis sustinere, sed fidem resurgens suscipere mallent, admoneret. Eandem expositionem insinuare videtur Ambrosius d. l. scribens: O Domine, cur emere me jubes gladium, qui ferire me prohibes? Cur haberi præcipis, quem vetas promi? nisi forte ut sit parata defensio, non ultio necessaria, ut videar potuisse vindicari, sed noluisse? &c. Sed non videtur causa sufficiens, propter quam Christus jufferit Apostolis gladios emere, ut ostenderet, paratam sibi fuisse adversus hostes defensionem. Ecquid enim duo gladii æstimandi ad tot cohortis militaris gladios? 8. Simplicissime ergo verba Christi sic accipiuntur, quod mysticè ac parabolicè iisdem significetur, quietæ & commoda illi vendi rationi, quâ in Schola Christi hæcenus usi fuerant Apostoli, mox successuram gravissimam persecutionem hæc ipsâ nocte inchoandam, mox ad futuros hostes cum gladiis & fustibus, adeo ut si humanis præsidii quis niti velit & more usitato sibi suisque rebus consulere, non possit rectius

agere, quam si venditis omnibus adeoque ipsa etiam tunicam gladium sibi comparet, quo violentiæ hostium oblitat. Sic ergo ex signo intelligendum datur signatum, nec requirit Christus, ut Apostoli gladios emant, iisque se defendant, gladii necessitate symbolicè imminentis ab hostibus periculi gravitatem insinuat. Nam. 1. usitatum est Scripturæ sacræ, ut in prædictione imminentium adversitatum jubeantur talia fieri, quæ homines in ejusmodi adversitatibus facere consueverunt. Jer. 9. v. 17. *Hæc dicit Dominus exercituum. Contemplamini & vocate lamentatrices ut veniant, & ad eas quæ sapientes sunt mittite & properent. v. 18. festinent & assumant super vos lamentum &c.* ubi non probat Dominus simulatum prædicarum in funeribus plactum, sed à consuetudine vulgata occasione sumit admonendi populum de instanti calamitatum acerbitate. Ut enim imminentem tribulationem per *ἡ πόσις παύσι* quandam ob oculos eis ponat, jubet vocare lamentatrices, quæ sparsis crinibus, nudatis pectoribus, voce modulatâ lacertos manibus verberantes omnes ad fletum concitent, quarum 2. Paral. 35. v. 24. & Amos 5. v. 16. fit mentio. Cum jubemur orare, ne fuga nostra fiat hyeme vel sabbato, Matth. 24. 20. periculosa persecutio indicatur, cum Apostoli jubentur prædicare super tella, Luc. 12. v. 3 significatur, quod publicè, intrepidè & liberè debeant prædicare, more eorum, qui in rectis clamant, ut ab omnibus audiantur. Nimirum ut Prophetæ verbis suorum temporum solent describere res futurorum seculorum, ita quoque moribus apud populum receptis, tanquam signis & symbolis solent signatum & conjunctum exprimere. Sic Elai. 2. v. 4. spiritualis pax in regno Messia futura describitur hoc modo: *Conflabunt gladios suos in vomeres, & lanceas suas in falces.* Utergo tempore pacis symbolicè dicuntur gladii in vomeres convertendi: ita tempore belli & persecutionis gladii etiam tunicæ venditione dicuntur comparandi. 2. Antithesis ostendit, Christo propositum esse de acerrima persecutione proximè imminente Apostolos præmonere, quod longè alia futura sit conditio temporum modò instantium, quàm qualis fuerit præteritorum. Hoc enim voluit dicere. Hactenus vobis etiam sine sacculo, pera & calceamentis ablegatis, nec vitæ subsidia nec defensionis necessaria fuit, sed nunc alia sequetur rerum facies, homines non solum non suppeditabunt vitæ necessaria, sed etiam vitam ipsam conabuntur vobis auferre; non solum denegabunt vobis defensionem, sed etiam hostiliter vos invadent, Christus ergo velut Apostolorum Dux & Impetrator ipsos tanquam milites in pugnam producere volens, ad arma quasi conclamat & sub belli similitudine difficilimam pugnam instare, symbolicè monet. 3. Neque aliter hunc locum postea intellexerunt Apostoli, quando effuso super ipsos Spiritu sancto fuere illuminati, eodem armati, & tum de aliis omnibus, tum etiam de hisce Christi verbis informati. Proficiscientes enim cum Evangelii prædicatione in medios hostes nec de sacculo nec pera implenda, multò minus de gladiis emendis solliciti fuere, sed adversus omnia pericula fide & patientiâ sese armarunt. Quòd verò hoc loco verba Christi ac-

cipiunt tanquam præceptum de comparandis gladiis corporalibus, quibus violentiæ hostili resistere debeant, illud ignorantia & infirmitati ipsorum tribuendum. 4. Congruit hæc explicatio subiectæ rationi & eventui paulò post secuto. Mox enim adfuerunt hostes cum gladiis & fustibus, 5. Eodem modo quidam ex veteribus hunc locum exponunt. Chrysostomus homil. 85. in Matth in princ. *Non ut percutiant, animas, sed ut proditionem per hoc declararet.* Theophylactus in c. 22. Luc. *Viriles estote, quia in multa adversa incidetis, quod per gladium indicat.* Hæc autem dicit, non ut omnino gladiis sint accincti, sed significans bella & pericula & docens, ut ad omnia parati sint &c. *Gladium emite, hoc est, sic providete vobis ipsis, tanquam bis, qui in bella & prælia multa incident. Et aliter exposuerunt quidam, emite gladium. Significat enim brevi tantas futuras insidias, quales nunquam fuerunt, & quod invasuri sint illos viri sanguinari.* Euthymius in hunc loc. *Quod sequitur, vendat tunicam suam & emat gladium, per emphasin dixit, solum ostendens esse tempus ultionis venientibus nunquam alias persecutionibus, non quod gladiis vim propelli velle, nam Petrum ita ulcisci volentem postea prohibuit.* Primario igitur ac principaliter Christus verbis hisce de periculis & adversis tum maxime tempore passionis suæ, tum etiam reliquo vitæ tempore in vacationis cursu ipsis impendentibus Apostolos monere voluit, ut ad ea fortiter subeunda ipsos præpararet, ac passionem probè præcognitam sese sponte adiisse ipsis significaret: consequenter ac secundario 1. Falsum opinionem de terreno Messia regno, quam animis altissimè infixam Apostoli circumferabant, redarguit. Quem enim hic inchoat sermonem, eum postea demum in horto absolvit, quando Petro mandat, ut gladium in vaginam recondat, quasi diceret: Video vos adhuc opinione terreni regni & spe mundanæ in eo expectandæ felicitatis falcinatos arma & gladios animo versare, existimatis regnum meum corporalibus armis propagari & defendi à vobis posse ac debere. Sed agite, instruite vos ad pugnam, nunc imminent pericula longè gravissima. Si unquam gladio defendi voluisset, nunc vel maxime opus foret, quando manifestam vim mihi & vobis hostes gladiis armati intentabunt. Sed reipsa experimini, vanos & inanes esse omnes spes, omnes conatus, omnes pugnas vestras, regnum enim meum non est de hoc mundo, sed spirituale & cælestis, ac proinde non est corporalibus armis propagandum. 2. De spiritualis armaturæ præparatione tacitè ipsos admonet. Acris modò imminet pugna, pacatis illis & quietis temporibus, quæ hactenus in schola mea experti estis, succedent turbulenta & adversa, in quibus contra manifestos hostes vobis pugnandum erit, ideo de spiritualibus armis, de verâ *πανοπλία* vos oportet esse sollicitos. Quæ verò sint illa arma, paulò post ipsemet docet, quando ad preces serias in horto oliveti sese convertit, ad easdem Apostolos excitat, vigilantiam ipsis mandat, & Petrum gladio ferientem reprehendit.

Atque hæc est parabolica imminentis periculi descriptio, cujus membrum prius de sacculo & pera tollendis, qui eo accipiunt sensu, quòd
Chri-

Christus commeatum in viam secum sumere Apostolis hoc loco permittat, illi monent, virtutem discretionis à Christo hic observari & discipulis exempli loco præferri. Beda in hunc locum: *Quam iuste discretionem matrem cunctarum nutricemq; virtutum Patrum sententia definat, etiam ex hoc Domini sermone probatur: quâ non eadem vivendi regula perfectionis, quâ pacis tempore discipulos informat. Sunt namq; virtutes, quæ semper obmixte tenende, sunt, quæ pro tempore locoque providâ sunt discretionem mutanda. Quis etenim nesciat viscera misericordiam, benignitatem, humilitatem, patientiam, modestiam, castitatem, fidem, spem, caritatem & his similia in via temporum intercapedine fidelibus esse servanda? at verò famem, sitim, vigiliam, nuditatem, lectionem, psalmodiam, orationem, laborem operandi, doctrinam, silentium, & cætera hujusmodi, si quis semper exequenda putaverit, non modò se horum fructu privabit, sed & notam indiscrete obstinationis, imò stultitiæ perveritatis incurret. Magister itaque Dominus, virtutum ut modum discretionis insinuet, missi ad prædicandum discipulis, ne quid tollerent in via præcipit, videlicet ordinans, ut qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivant. Mortis verò instante periculo & totâ simul gente pastorem pariter gregemq; persequente, congruam temporis regulam decernit, pecuniam scilicet victui necessariam, donec sopitâ persecutionum insaniâ tempus evangelizandi redeat, tollere permittendo, ubi nobis quoq; dat exemplum iustâ nonnunquam causa instante quadam de nostri propositi rigore posse sine culpâ intermitteri. Similia occurrunt apud Chrysostomum homil. in cap. 16. Roman. & Theophylactum in hunc locum. Sed ostendimus superius, Christum hoc loco non instruere Apostolos, quid viatici loco secum ferre debeant, sed imminenti periculi gravitatem parabolicè exponere. Aliæ igitur ex his verbis deducendæ sunt observationes & doctrinæ, utpote 1. De vera Christi Deitate. Exactissimè novit, qualis futura sit temporum instantium conditio, quæ omniscientia divinitatis est argumentum. 2. De Christi sapientia & benignitate. Non in prima statim ablegatione Apostolos gravissimis periculis & persecutionibus objicit, sed per commodam vivendi occasionem & necessariam subministratorem ad toleranda postmodum quævis adversa ipsos præparavit. Chrysostomus in homil. super illud, Salutate Priscam &c. in capit. 16. Roman. Christus hæc admodum dignè fecit pro sua sapientia & cura, quam pro discipulis gerebat. Ab initio enim vocationis hoc faciebat, ut discipuli periculum virtutis suæ facerent, & posthac in orbem terrarum exaturi hoc exemplo animati magis in eo fiderent. Verùm ubi jam potentiam suam agnoscere caperunt, voluit, ut ipsi domi virtutis specimen aliquod præberent, permisitque ipsos suas ferre tentationes, ne scilicet perpetuò otiosi residerent, & ad finem usq; quasi pueri gestarentur &c. Illud postea eleganti similitudine declarat: *Quemadmodum aves pullos suos ferventes tandem in nido sedent, donec illorum plumæ increstant, quas dum increvisse viderint, eos primùm circa nidos volitare docent, deinde ad nido suo totos desituunt: ita faciebat & Christus. In Palestina enim quasi in nido nutrabat discipulos, & eos volare docuit præsens & gestans, tandem permisit eos volare in totum orbem dato eis mandato ne sibi deessent. (Non tamen auxilio suo eos destituit, nec suis viribus eos penitus commisit, quâ**

Harm. Tom. III. vel Gerhard. Contin. pars tertia.

in parte similitudo deficit.) 3. De regni Christi qualitate. Regnum Christi non est de hoc mundo Johan. 18. v. 39. proinde etiam mundanis & corporalibus gladiis non propagatur, unde Petrus parabolicum hunc de comparando gladio sermonem minus rectè intelligens ac corporali gladio Christum defendens reprehenditur. 4. De spiritualis armaturæ necessitate. In persecutionibus non solum sacculus & pera, sed etiam tunica vendenda & gladius emendus, hoc est, abjicienda sunt omnia, quæ confessionem impedire possunt, ac præmuniendus adversus persecutiones animus non quidem gladio corporali, sed spirituali, videlicet verbo Dei, fide, patientiâ & oratione. 5. Stapulensis in hunc locum ad studium beneficentiæ Christi sermonem accommodat: *Sacculus & pera sunt externa bona minus necessaria. Tunica & calceamenta externa etiam necessaria. Gladius verbum Dei, intelligentiæ Evangelicæ, quam alii habebant perfectius, alii imperfectius, pro qua sibi optimè comparanda, aut piis officiis à Deo efflagitanda, sive velit per se, sive per eos, qui perfectissimè ab ipso eam adepti sunt, communicatum ire, omnia externa, tam quæ minus quam quæ magis necessaria sunt, erogari debent. Quibus? illis, per quos ea accipitur, si is, quæ ad vitam necessaria sunt, egeant, & juxta doctrinam eorum aliis pauperibus & indigentibus fidelibus.*

3. Cause explicatione. Dico enim vobis, quoniam adhuc quod scriptum est, oportet perfici in me. Et cum iniquis deputatus est. Etenim ea, quæ sunt de me, finem habent. Christus his verbis exponit causam mutati temporis tranquilli in turbulentum & favoris hominum erga Apostolos in hostile odium, videlicet imminenti suam passionem & mortem, quæ tamen est tantum causa per accidens, quia Judæi hæc occasione Apostolos erant persecuturi, quod Christum ipsorum caput & Magistrum captivum jam duxerant, inque crucem egerant, cujus præsidio ac præsentia visibili illi destituti, erant sicut oves sine pastore in medio luporum. Dico enim vobis, certò & indubitanter vobis hoc confirmo, quod tamen à præconcepta de me & regno meo opinione animis vestris altissimè in fixa plurimum discrepat, quoniam adhuc quod scriptum est, oportet perfici in me. Adverbium est magnam habet emphasin, præter reliqua Prophetarum vaticinia, quæ hæcenus jamdum in me vidistis impleta, utpote quod Evangelium prædicaverim, miraculis illud confirmaverim, vitia Scribarum & Phariseorum acriter taxaverim &c. etiam illud adhuc implendum superest, quod Esa. 53. v. 12. de me scriptum est: *Et cum iniquis deputatus est.* Non solum missus sum in hunc mundum, ut Evangelium prædicarem, & ad prædicationem illam vos ablegarem Joh. 20. v. 21. sed etiam ac vel maxime, ut passione & morte meâ opus redemptionis perficerem, quare cum priore muneris mei parte fideliter perfunctus fuerim hæcenus, restat ut posteriolem ac præcipuam ejusdem partem jam aggrediar. Quamvis verò ad alia plura de passione & morte sua vaticinia eos revocare potuisset, sicut post resurrectionem suam discipulis in Emaus euntibus interpretatur ex omnibus scripturis, quæ de ipso erant prædicta à Mose & omnibus Prophetis incipiens Luc. 24. v. 27. unico tamen hac vice con-

tentus est Esaiæ vaticinio, quod erat longè clarissimum, cum ipsa Chaldaica paraphrasis, quæ apud Judæos erat authentica, & in omnium manibus versabatur, testaretur, de Messia in illo capite agi. Et quia duntaxat ultima illius vaticinii verba affert, idè tacitè admonet Apostolos, quòd totius capitis scopum & connexionem, atque omnes prophetiæ illius partes considerare debeant, cum clausulæ illius, quam hic adducit, genuina sententia ex præcedentibus dependeat, cumq; generalis regula sit, quod quando in Nov. Test. vaticinium aliquod ex Vet. adducitur, totus contextus accuratè sit considerandus. Si Apostoli tum temporis id fecissent, non solum de passione & morte Christi, sed etiam de passione illius causâ & fructu, uti etiam de resurrectione & gloria eandem statim infecutura sufficientissimè erudiri, & contra imminens periculum atq; scandalum salutariter præmuniri potuissent. Vaticinium ipsum sic habet: *Et cum iniquis deputatus est.* דַּעֲוֵי פֶשַׁע significat homines rebelles ac sceleratos, qui gravissimis contra conscientiam sceleribus ex malitia legem Domini transgrediuntur, humanam societatem turbant & capitis supplicium sibi attrahunt, à rad. פֶּשַׁע *seditionis & rebellis fuit, defecit.* 1. Reg. 12. v. 19. 2. Reg. 1. v. 1. Esa. 1. v. 2. &c. LXX. reddiderunt per ἀνόμους Pl. 35. v. 1. Pl. 36. v. 40. Prov. 19. v. 11. *exleges, transgressores legis, extra legis orbitam ambulantes.* Syrus habet nomen דַּעֲוֵי quod notat *homines perversos & injuriosos.* Verbum דַּעֲוֵי significat non solum *deputavit, destinavit,* sed etiam *numeravit & computavit,* unde LXX. reddiderunt per ἀριθμῶν 2. Sam. 24. v. 1. Psal. 146. v. 5. &c. hoc loco verterunt per λογικῶν, quod ipsum quandoq; usurpari pro ἀριθμῶν, indicat vocabulum λογικῶν, quæ est Arithmetices sive numerandi scientiæ quædam species. Sensus igitur est, quod Messias, de quo Propheta ibi vaticinatur, sit transgressoribus annumerandus, in numerum sceleratorum referendus, atque eo modo tractandus, quo homines extremè impii ac scelerati tractari solent. Neque enim Propheta hoc duntaxat dicere voluit, quod Messias sit à Judæis pro impio peccatore & nefario legis divinæ transgressore habendus, qualis etiamnum hodie à perfidis & sceleratis Judæis habetur & ab ipsis blasphematur, sed etiam quod in diebus carnis suæ sit inter iniquos numerandus & tanquam unus ex ipsorum ordine tractandus. Impletum ergo fuit hoc vaticinium, 1. Quando Christus tanquam facinorosus in horto oliveti à Judæis captus, vincus & in urbem captivus fuit ductus. Eò enim Christus præcipuè hoc loco respicit, quando dicit: *qui non habet gladium, vendat tunicam suam & emat gladium, quoniam in me perfici oportet, quod scriptum est.* Et cum iniquis deputatus est, hoc est, brevi cum gladiis & armis hostes in nos irruent ac me tanquam facinorosum in vincula conjicient, captivum in urbem pertrahent &c. 2. Quando in atrio Pontificis, prætorio Romani Præsidis & aula Regis Herodis variis contumeliis & injuriis tam realibus quam verbalibus affectus, Barrabæ latroni comparatus, imò deterior eodè habitus. 3. Omnium verò maximè, quando medius inter duos latrones ad supplicium ductus ac cum ipsis tanquam tertius latro crucifixus inter duos latrones pendens propter poenæ similitudinem etiam ipsemet pro latrone à plerisque

supplicii spectatoribus fuit habitus, & ab omnibus fere supplicii autoribus latronum gregi annumeratus. Tunc enim hanc prophetiam præcipuè impletam fuisse testatur Marcus c. 15. v. 28. & apud Prophetam immediatè præcedit. *Tradidit in mortem animam suam,* ac sequitur, *pro transgressoribus oravit,* quorum utrumque Christus in cruce peregit. Vigilius in lib. contra Eutychem memorat, hunc locum ab Eutychemianis impudentissimè fuisse depravatum, quia ad stabiliendum de unica Christi Natura errorem pro μὴ ἀνόμων legerunt μὴ νεκρῶν ut inde colligerent, *Christum non fuisse verè mortuum, sed tantum pro mortuo habitum.* Sed depravationem illam refellunt fontes Hebræi Esa. 53. v. 12. refellit locus parallelus Marc. 15. v. 28. refellunt Codices Græci antiquissimi & probatissimi, qui omnes legunt μὴ ἀνόμων, refellunt omnes veteres Interpretes, refellit paraphrasis Syriaca, refellit fidei analogia. De applicatione vaticinii illius Prophetici ad Christi scopum, ejusdemque cum præcedentibus verbis connexionem quidam sic statuunt, quod Christus citatione hujus prophetiæ intelligendum aliquid relinquat hoc sensu. Non implebitur in me oraculum illud Propheticum, nisi mutatis erga me populi animis, qui cum mihi favere hactenus consueverit, jam cum Proceribus conspirans, me tanquam sceleratum ad poenas postulabit. Quemadmodum ergo cum prius mihi bene vellent, etiam vobis discipulis meis favabant ac necessaria vitæ subsidia suppedabant: ita mutatis jam ipsorum animis me odio habentes etiam vos odio prosequuntur, nec minis vos quam me ipsum ad mortem quarent. Joh. 15. v. 20. Sed simplicius dicitur, Christum his verbis ad impetum hostium proximè imminentem Apostolos remittere, quòd intra paucas horas cum gladiis & armis sint affuturi, ipsumque tanquam facinorosum captivum abducenti, propter quam violentiam gladiis vel maximè opus esse videatur, si humano more & arbitrio res fuerit gerenda. Huic Prophetico vaticinio subjungit Christus. *Etenim ea, quæ sunt de me, sinem habent.* In verbis ταῦτα περὶ ἐμοῦ occurrit quædam ellipsis ex præcedentibus supplenda. *Quæ sunt de me,* scilicet scripta, & in Prophetarum vaticiniis tradita. Similia exempla occurrunt Num. 22. v. 27. *Vidit asina Angelum Domini, scilicet stantem, quod vulgata versio addidit ex v. præc. Matt. 2. v. 10. videntes stellam scilicet stantem, supra domum ex v. præc. Ita quoq; hoc loco. Quæ sunt de me, scilicet scripta, ea sinem habent.* Quidam hoc exponunt in forma præteriti. Finem jam sunt consecuta, jam ad effectum sunt perducta, & complementum suum sunt sortita, sicut paulò post Joh. 17. v. 4. dicit: *Consummavi opus, quod dedisti mihi ut faciam.* Quidam in forma futuri. Paulò post, die scilicet crastinà finem suum sortientur & ad exitum perducuntur, cum hoc solum adhuc super sit, ut captivus ducatur & in cruce moriatur, quo modo Euthymius interpretatur. Sed concinnius videtur τὸ τέλος ἔχειν eo sensu accipere, quod finem habere sive impleri oporteat, quæcunque sunt de Christo in Veter. Testament. prædicta. Particula enim ἔ hoc loco est ἀπὸ λογικῶν, unde Erasmus eam rectè vertit per *etenim,* siquidem Christus rationem reddidit, quare illud, quod prædixerat, se juxta vaticinium Propheticum cum iniquis deputandum esse, adhuc impleri oportet.

oporteat, nimirum quia omnia, quæ de se prædicta, impleri sit necesse, sicut Luc. 24. v. 46. Apostolus dicit: *Sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati*, hoc est, quia sic scriptum, ideo etiam sic oportuit impleri, ac Joh. 18. v. 28. dicit Evangelista: *Sciens Jesus, quia omnia consummata sunt, ut consummaretur Scriptura, dicit, scio*, ex quo etiam apparet, vocem *scios* hic non tam de fine, quam consummatione & impletione esse accipiendam, nec de hoc solum vaticinio Esaia, sed in genere de omnibus Prophetarum vaticiniis in Codice Veter. Testamenti de passione & morte sua, imò etiam de gloria mortem securura annotatis Christum hic loqui, ut sit sensus, non debet vobis mirum videri, vaticinium illud Esaia de mea passione & crucifixione in me impleri, cum omnia, quæ de me per Prophetas sunt prædicta, consummati & impleri oporteat. Colligitur autem ex hoc loco, 1. Quòd in periculis & adversis nihil tollendis scandalis aptius sit remedium vel ad erigendos animos efficacius solatium, quam si ad divinam providentiam oculos attollamus, neq; quidquam temerè vel fortuito nobis obvenire agnoscamus, sed paterno Dei consilio & voluntate crucem nobis imponi, eò enim Christus nos remittit, quando discipulos suos contra scandalum muniturus, & solatio eos erecturus tristem illam proximè instantis temporis conditionem, quam in præcedentibus exposuerat, non ex hominum arbitrio, sed ex divinæ providentiæ consilio proficisci ostendit, cum in Scripturis à Deo inspiratis sit prædicta. Quod si naniq; in Scripturis divinis illud omne, quod ab hostibus obvenit, est prædictum, utique non hostium potentia, sed voluntate divinâ illud nobis obtingit. 2. Christus Esaia oraculum adducens atq; omnia, quæ in Scripturis prædicta sunt, impleri oportere affirmans, commendat nobis divinam Prophetica Scripturæ sive Vet. Testam. autoritatem. Equis enim libros illos non magnificat ac verè divinos aestimet, ex quibus ipse Dei Filius mortis jam vicinus consolationem petit & discipulis suis eandem proponit? Quoties igitur vel persecutiones vel alias tribulationes præstò esse videmus, ad Scripturas Propheticas (quibus Apostolica N. Testam. Scripturæ sunt prorsus homogeneæ) quas Chryostomus homil. 7. ad popul. Antioch. *Nihil aliud quam consolationem esse dicit, nos recipiamus.* Rom. 15. v. 14. Pulcrè Gregorius Nyssenus homil. 7. in Eccles. super verba: *Tempus colligendi lapides* &c. scribit: *Lapides isti sunt verba Scripturæ sacræ divinitus inspirata, quæ ad nos descendunt, & quæ oportet colligere in sinu animæ, ut in tempore iis utamur adversus eos, qui sunt hostes nostri, quorum lapidum tam pulcher est jactus ut & hostem perimant, & à jacientis manu non separentur.* 3. Hac ipsâ allegatione docemur, præcipuum Scripturæ scopum esse Christum, in cujus salutari cognitione omnis nostra felicitas consistit. Augustin. tract. 9. in Joh. *Lege omnes libros Propheticos, non intellecto christo quid tam inspidum & fatuum invenies? intellige ibi Christum, non solum sapit quod legis, sed etiam inebriat.* 4. Eadem citatio nobis Christianis immortum præbet argumentum, quod c. 53. Esaia sit illustris prophetia de Christi passione, crucifixione, resurrectione, eamque securura Evangelii in toto orbe prædicatione, quod ipsum toties confirmatur, quoties Evangelistæ & Apo-

Hæm. Tom. III. vel Gerbard. Contin. pars tertia.

stoli ad Christum in Novo Testamento illud accommodant. Matt. 8. v. 17. Marc. 15. v. 28. Joh. 12. v. 38. Act. 8. v. 32. Rom. 10. v. 16. 1. Petr. 2. v. 24. 1. Joh. 3. v. 5 &c. Contra Judæos Novi Testamenti autoritatem repudiantes urgeri potest textus evidentia, paraphrasis Chaldaica Jonathæ, expositio magna in c. 28 Genes. Dialogismus Jehovæ & Messia apud R. Mose Hadarfan super Genes. 1. v. 3. ejusdemque R. Mosis commentarius in Genes. 24. v. 67. in Psalm. 49. & in c. 53. Esaia Midrasch Ruth. in lib. Ruth. c. 2. v. 14. expositio Thalmudica in libro Sanhedrin c. Helec. &c. in quibus locis omnibus de Messia hoc oraculum Propheticum exponitur. 5. Christus omnes ministerii sui partes in his terris perendas fideliter implevit, unde in illo ipso capite Esaia, ex quo vaticinium adducit, *fidelis Dei servus* vocatur, utpote qui non solum Evangelii prædicatione, sed etiam generis humani per suam passionem & mortem redemptione consummavit opus super terram, quod Pater ipsi dederat, ut faceret. Joh. 17. v. 4. &c. 6. Christus cum iniquis computatus est, ut nos iniquos ab omnibus iniquitatibus liberaret, sicut Paulus ipsum *maledictum pro nobis esse factum*, asserit, ut à maledictione legis nos liberaret. Gal. 3. v. 13. unde in oraculo Prophetico hæc duo immediatè conjunguntur, *cum iniquis computatus est & peccata multorum tulit.*

Eventus prædictionis describitur in ultimo hujus pericopes versiculo: *At illi dixerunt: Domine, ecce duo gladii hic. At ille dixit eis: Sufficit.* Duo in hoc prædictionis eventu sive consequente proponuntur. *Apostolorum ruditas.* Errant illi de verbis Christi, dum de cor poralibus gladiis ea accipiunt. Persuasi erant, regnum Messia fore terrenum, ideo existimabant, Christum hoc velle, quod paranda sint arma externa & gladii ferrei, quibus hostili violentiæ obviam iri possit, inde audientes etiam tunica venditione gladium esse redimendum in hæc prorumpunt verba: *Domine, ecce duo gladii hic.* Syrus reddidit, *Domine noster*, en duos ad manum habemus gladios. Quidam verba Apostolorum accipiunt tanquam querimoniam, quod armis ad defensionem necessariis non satis sint instructi, quâ ratione subintelligenda erit vocula *tantum*, ut sit sensus. Non plures quam duo tantum gladii præstò sunt, si bellum parandum vel hostium impetus repellendus, hi duo gladii non sufficiunt, ideo ex te scire cupimus, an plures comparare debeamus, quibus & te & nos tempore imminentis jam periculi defendamus. Huic sensui inservire videtur, quod Christus Apostolis respondet, *sufficit*, hoc est, non opus est pluribus gladiis, sed hi duo sufficiunt. Atqui paulò post ostendemus, alio sensu Christum respondisse *satis est*, quàm quod significare voluerit, duos gladios sufficere. Rectius igitur verba Apostolorum accipiuntur tanquam jactabunda gloriatio. *Domine, ecce duo gladii hic.* Non est, quod nos moneas, ut sacculi, peræ & ipsius etiam tunica venditione de gladiis nobis prospiciamus, en duo jam præstò sunt, quibus hostilem violentiam à te & nobis satis fortiter repellemus, si illi non sufficiunt ad resistendum periculo mox imminente, plures comparabimus, non deerit nobis animus nec gladius, hanc enim fuisse Apostolorum mentem patet ex eo, quòd paulò post confidentiam Petri secuti dicunt,

LIII 3

sed-

se paratos esse cum Christo in mortem ire, & ad mortem usque pro ipso pugnare. Mat. 26. v. 35. Marc. 14. v. 31. Ambrosius existimat, Petrum nomine omnium reliquorum hæc verba protulisse, quæ conjectura satis congruit tum animo ac θεσμόςητι Petri, quia paulò antè dixerat, paratus sum tecum in carcerem & mortem ire, tum factò ipsius paulò post secuto, quia solus in horto gladium contra hostes irruentes vibravit. Unde verò gladii in Collegio Apostolorum? 1. Chrysostomus homil. 85. in Matt. ex maturatione agni paschalis eos superfuisse existimat. Undenam (inquit) gladii ibi sunt inventi? à cena & mensa tunc jam exiverant (cum Petrus alterutro horum gladiorum servum Pontificis feriret) ubi propter agnum gladios esse oportuit. Chrysostomus, uti solent, sequuntur Theophylactus & Enthymius. Confirmari posset hæc opinio ex eo, quod μάχαριζα non solum significet gladium, sed etiam cultrum grandiosem, inde LXX. hoc nomine utuntur pro חלמך cultro ex eo sic dicto, quod in edendo illo utamur Genes. 22. v. 6. Sed de gladiis, non de cultris sermonem hic esse omnes circumstantiæ textus ostendunt, cum primis verò illud, quod Petrus in horto postmodum gladium vaginâ liberat. Vox μάχαριζα, quæ ἀπο τῆς μάχης, à pugna & prælio dicta haud immeritò censetur, in Novo Testamento nusquam aliter, quàm pro gladio usurpatur, ac Hebræum חלמך itidem pro gladio usurpatur Jud. 19. v. 29. Proverb. 30. v. 14. cui significationi congruit altera hujus vocis etymologia, quod dicta sit ex eo, quia aliquid eo absumatur. LXX. nomine μάχαριζα frequentissimè in Veteri Testamento utuntur pro חלמך gladio inde sic dicto, quod hominem sanguine excidit. Genes. 27. 40. c. 31. v. 26. &c. 2. Cyrillus lib. 11. in Joh. c. 35. tum propter defensionem lege promissam, tum propter teras gladiis ipsos fuisse accinctos asserit. Unde dices (inquit) Petrus gladium habuit? quia secundum legem gladio se defendere licebat, idcirco gladium ferre licebat. Quomodo enim ferro lesus ferro te ulcisci possis, nisi ferrum tecum habeas? Præterea cum ad hortos & loca condensa nocte concubiâ diverterent, credendum est illos providisse, ne à feris bestiis laederentur, quæ varia in Judea reperiuntur. Sed usus gladii privatis personis æquè in Veter. & Nov. Testament. fuit prohibitus, ac in populosissimâ Judææ regione magnam fuisse noxiarum ferarum copiam, non est verisimile. 3. Quidam statuunt gladios hocce studiosè ab Apostolis jam olim fuisse comparatos occasione prædictionis de imminentibus periculis. Sed Christus non ita clarè & apertè de impetu ab hostibus metuendo hætenus quicquam prædixerat. Joh. 16. v. 4. 4. Simplicissimè igitur statuitur, quod Apostoli audientes de gladiis Christum loqui, duas rubiginosas machæras in domo illa, in qua agnum paschalem comederant, alicubi sub scammis abditas invenerint ac Christo monstrârint, unde etiam non dicunt: Duos jamdum comparavimus nobis gladios, sed ecce duo gladii hic, id est, in hac domo. Ergo cum Apostoli prius ad omnem seditionis suspensionem avertendam inermes ambulaverint, jam prospiciunt sibi de duobus gladiis, quos ab hospite ædium commodatò accipiunt, quorum unum Petrus, alterum alius ex Apostolis lateri suo accommodat, qui fortè non fuere gladii mili-

tares, sed rustici & impoliti, ut ipsorum ruditas magis ex eo elucescat, quod duobus gladiis obtulis & rubiginosis militari hostium cohorti sese opponere ausi fuerint. Occurrit autem huic Apostolorum ruditati.

2. Christi benignitas, quâ respondit ipsis. Satis est. Non reprehendit eos acriter & severè ob hanc ruditatem & stoliditatem. Luc. 24. v. 25. quòd somnio de terreno Messia regno suaviter indulgentes, nihil nisi corporales gladios & externa arma, quibus illud propagandum sit, cogitabant; multò minùs propter hanc ruditatem & ignorantiam eos abjicit, sed mansuetè ac benignè respondet: Satis est. 1. Quidam hoc referunt ad præcedens nomen gladiatorum, ut sit sensus. Sufficiunt hi duo gladii, non opus est, ut plures comparetis, neque enim gladios requiro ad defensionem, sed hoc tantummodo fine, ut hostes intelligant, me, si voluissim, gladio defendi potuisse, ad quod duo gladii sufficiunt. Ad hunc sensum alludit Ambrosius in comm. h. l. O Domine, cur emere me jubes gladium, qui ferire me prohibes? cur haberi præcipis, quem vetas promi, nisi fortè ut sit parata defensio, non ultio necessaria, ut videar potuisse vindicari, sed noluisse? Lex tamen referre non vetat & ideo sortasse Petro duos gladios offerenti, sat est, dicit, quasi licuerit usq. ad Evangelium, ut sit in lege æquitatis eruditio, in Evangelio bonitatis perfectio. Multis hoc iniquum videtur, sed non iniquus Dominus, qui cum se posset ulcisci, maluit immolari. Manifestus eum exponit Beda in h. l. Duo gladii sufficiunt ad testimonium sponte passu Salvatoris: Unus, qui & Apostolis audaciam pro Domino certandi & avulsa ictu ejus auricula Domino etiam mortituro pietatem virtutemq. doceret inesse medicandi. Alter, qui nequaquam vaginâ exemitus ostenderet eos nec totum quod potuere pro ejus defensione facere permisos. Huic expositioni videtur favere paraphrasis Syriaca, quæ reddidit ספיקין sufficientes sunt, vel sufficiunt hi duo gladii, ררבהם, sufficientia est in illis, ut Tremellius in margine notat. Sed Christus non dicit ἵνα εἶ εἰς, scilicet μάχαριζα, sed ἵνα εἶ εἰς, satis est, sufficit. Adde, quod fundamentum hujus expositionis, quasi duos tantum gladios in præcedentibus verbis Christus requisiverit in spontaneæ passionis testimonium, sit lubricum & infirmum, ut superius ostendimus. 2. Quidam itidem hoc referunt ad præcedens nomen gladiatorum, sed sensu diverso. Existimant enim, Christum ironicè locutum esse, quasi diceret: Egregia verò armatura? quia duos habetis gladios, satis instructi estis contra hostium multitudinem & violentiam, magnam hisce gladiis inter hostes dabitis stragem, scilicet. Meminit hujus expositionis Chrysostomus d. l. & ex eo Theophylactus in hunc locum sic scribens: Quidam per ironiam dixerunt dictum à Christo, satis est, quia duo sunt, omninò multi sunt & sufficiunt contra multitudinem, quæ venit super nos. Sanè ejusmodi locutiones ironica non sunt Scripturis inusitata, sed occurrunt in sermonibus piorum, 1. Sam. 26. vers. 15. 1. Reg. 18. v. 27. cap. 22. v. 15. 2. Reg. 8. v. 9. Ezech. 28. vers. 3. Amos 4. v. 4. Nahum. 3. vers. 14. Actorum 23. vers. 5. 1. Corinth. 4. vers. 8. 2. Corinth. 10. v. 12. cap. 11. vers. 19. cap. 12. vers. 13. Christi, Matth. 26. v. 45. Marc. 7. v. 9. (& juxta quosdam, Luc. 11. vers. 41. Johann. 7. vers. 28.) ac ipsius Dei,

Dei, Gen. 3. v. 22. Jud. 10. v. 14. Esai. 21. v. 5. Ezech. 20. v. 39. Interim hic non satis commodè in verbis Christi ironia statuitur, non enim dicit Christus: Satis sunt duo gladii, sed *ἵκανόν ἐστι, satis est.* 3. Rectius ergo dicitur, Christum verbis hęc sermonem abrumpere ac discipulorum absurditatem modestè refrenare, ut sit sensus: Satis est verborum de hac re, satis de his dictum. Video vos non assequi, quid mihi velim parabolico meo sermone, ideo sufficit hęc monuisse, ipsa experientia & prædictionis hujus meæ complementum expositionem vobis suppeditabit, quando paulò post militaris hostium caterva irruet, ad quam repellendam nec centum gladii sufficerent. Non ergo approbat curam de gladiis conquirendis susceptam, nec confirmat erroneum illum verborum suorum intellectum, sed sermonem, quem ab ipsis non videbat intelligi, abrumpit, sicut in familiari conversatione, quando videmus ea, quæ à nobis proferuntur, non intelligi, sermonem nostrum abrumpere solemus, dicentes: Satis est, bene habet, nolumus horum amplius meminisse. Simul etiam Apostolorum stupiditatem refellit, quasi diceret: Non hoc volo, ò boni, ut corporalibus gladiis vos instruat isidemque contra hostes pugnetis, alia intelligo arma, quibus muniendi sitis &c. Hanc expositionem sequitur Theophylactus in h. l. *Dominus noluit eos arguere utpote nihil intelligentes, sed dixit. Satis est, ac processit. Sicut igitur etiam nos si quando cum quodam conversantes videmus, eum non intellexisse, quod diximus, dicimus. Bene, dimitte, quævis non sit bonum, sed ne conturbemus, remittimus. Facit autem hoc Dominus, quando vidit discipulos non intelligere dictum, transiit & eventui verum permittit explicare discipulorum intelligentiam, sicut & quando dixit, solve templum hoc.* At, inquis, quare Christus parabolicum suum sermonem Apostolis non exposuit, & ab errore eos liberavit? Resp. jam ante aliquoties de regni sui qualitate, ac de passione & morte sua divinitus decreta, verbis satis claris & perspicuis ipsos instruxerat, cumq; igne è cælo evocando Samaritanos absumere vellent, ipsos increpaverat dicens: *Nescitis, cujus Spiritus estis? Filius hominis non venit animas perdere, sed salvare.* Luc. 9. v. 54. Sed quia ob præconceptam de terreno Messie regno opinionem, ne quidem clarissimas de passione & morte sua prædictiones intelligebant, ideo noluit ulterius de his rebus verba facere, quam rationem ipse exponit Joh. 16. v. 12. *Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare.* v. 13. *cum autem venerit Spiritus ille veritatis, ille docebit vos omnem veritatem,* hoc est, illuminabit vestrum intellectum, ut veram eorum, quæ à me audivistis, sententiam assequi possitis. Adde, quòd paulò post in horto ad montem oliveti sito & re & verbis, videlicet tum ardentissimâ præcatione, tum Petri gladium stringentis reprehensione, tum iteratâ ad preces & vigilantiam exhortatione declaraturus erat, quale armorum genus & quales gladios ab ipsis requirerat, quem enim hic inchoat & abrumpit sermonem, illum in horto oliveti quasi absolvit & explicat, ut superius monuimus. Quòd verò quidam addunt, *Christum ideo verborum suorum sensum non explicuisse clarius, ut Petrus occasione occiperet gladii adversus hostes stringendi & consequenter ipsi occasio daretur amputatam auriculam sanandi atque hac ratione divoi-*

Harm. Tom. III. vel Gerbard. Contin. pars tertia.

*nam suam virtutem demonstrandi, illud probare minime possumus, neque enim secundum Christi voluntatem, sed potius contra eam Petrus gladium stringit, ut reprehensio statim addita ostendit; neque Christus ideo per alios vult fieri mala, ut ipsemet occasionem habeat faciendi bona; nec defuisset ipsi occasio divinam suam virtutem demonstrandi, si vel maxime Petrus non amputasset servuli auriculam, cum subitaneâ hostium prostratione unico verbo facta eam satis luculentè demonstraverit Johann. 18. v. 6. 4. Ambrosius in h. l. duos hosce gladios ad Vet. & Nov. Testament. accommodat, quia doctrina in libris Veter. & Novi Testamenti comprehensa spiritualibus armis ad pugnam necessariis sufficienter nos munit. Unum, inquit, gladium Novi, alterum Veteris intelligamus Testamenti, quibus adversus diaboli armatur insidias, de quibus Dominus dicit: *Satis est, quasi nihil desit ei, quem utriusque Testamenti doctrina munierit.* Huic allegoria conforme est illud, quod alii per gladium unum verbum promissionis, per alterum verò verbum jussionis intelligunt, hoc sensu: Si duo gladii sint ad manus, unus verbi promissi, cui credatis firmiter, alter præcepti, cui obtemperetis fideliter, tum adversus quosvis quorumvis hostium insultus eritis satis armati. Rectè quidem hęc dicuntur, & in allegorica accommodatione locum habere possunt, interim propriè & principaliter in sensu literali aliud quid Christus voluit, ut ex dictis manifestum. 5. Tolerabilior tamen est hęc Ambrosii allegoria, quam Bonifacii octavi P. Rom. defensorio, qui ex verbis his evincere voluit, & corporalem & spiritualement gladium sibi utpote Ecclesiæ Monarchæ ac Petri successoris esse datum, id est, supremam jurisdictionem politicam & Ecclesiasticam sibi & successoribus suis Pontificibus Romanis competere. Sic enim loquitur in c. Unam sanctam X. de majorit. & obœdientia. *In Ecclesia ejusque potestate duos esse gladios spiritualement videlicet & temporalem Evangelicis distia instrumur. Nam dicentibus Apostolis, Ecce duo gladii hic, in Ecclesia scilicet cum Apostoli loquerentur, non respondit Dominus, nimis esse, sed satis. Certè qui in potestate Petri temporalem gladium esse negat, male verbum attendit Domini proferentis. Convertite gladium tuum in vaginam. Uterq; ergo est in potestate Ecclesiæ, spiritualement scilicet gladius & materialis. Sed is quidem pro Ecclesia, ille verò ab Ecclesia exercendus. Ille Sacerdotis, is manu Regum & militum, sed ad nutum & patientiam Sacerdotis.* Quod autem hic Bonifacius verbis docuit, illud etiam ipso opere præfiguravit. Cum enim in primo jubilæo anno 1300. ab ipso instituto & celebrato Albert. Imp. per Legatos electionis suæ confirmationem peteret, primo illi solennitatis die in Pontificalibus prodiens Apostolicam benedictionem populo impertitus est, postero autem die habitu Imper. & infulâ Cæs. insignis gladium nudatum sibi præferri jussit & ubi confidisset, altâ voce clamavit. *Ecce duo gladii hic.* Cranzius l. 8. Sax. c. 36. Ursperg. in Chron. Cent. Magd. 13. c. 10. Sed constitutio illa Bonif. meritò inter Extravagantes refertur, quia extra omnes veritatis & modestiæ vagatur limites. Nã. 1. Theol. symbolica non est argumentativa & ex solo sensu literali firma petuntur argumenta docente ipsomet Bellarm. lib. 3. de verb. Dei c. 3. 2. Christus non commendat Apostolis corporalem gladium, sed imminenti periculi*

gravitatem symbolicè describit & ad spiritualem gladium capeffendum tacitè eos admonet, ut superius ostendimus. 3. Ergo non minus de verbis Christi errat Bonifacius, quàm ipsi Apostoli tunc temporis, qui de corporalibus gladiis ea accipiebant, quem errorem Christus postea refellit, quando Petro gladium in vaginam convertere præcipit. 4. Magistratui traditus est à Deo gladius corporalis, quo bonus tueatur, malos puniat Rom. 13. v. 4. Ministris datus est gladius verbi spiritualis Ephes. 6. v. 17. sed uni utrumque gladium esse traditum, ex Scripturis nondum didicimus. 5. Unde etiam Gregorius Bonifacii in sede Romana antecessor melioribus Ecclesiæ temporibus corporali gladio uti noluit lib. 7. Regist. Epist. 1. Ad Sabinianum sic scribens. *Si gladio uti voluiffem, Longobardorum gens nec Regem, nec Duces, nec Comites haberet, atq; in summa confusione esset divisa. Sed quia Deum timeo, in mortem cujuslibet hominis me miscere formido. Cum quo congruit illud Ambrosii Mediolanensis Episcopi in orat. ad Auxent. Adversus arma, milites, Gotbos quoque lacryma mea arma sunt, talia enim munimenta sunt Sacerdotis, aliter nec debeo nec possum resistere.* 6. Nec ullus ex tota antiquitate proferri poterit scriptor, qui verba Christi eo sensu exposuerit, si Bernhardū excipiamus, qui lib. 4. de considerat. ad Eugen. col. 1036. eodem ferè modo de his Christi verbis differit. Sed ignoscendum ei, qui in mediis Papatus regnantis tenebris vixit, ac de facto potius quàm de jure ipsum loqui patet ex eo, quod ibidem Eugenium Pontificem sic alloquitur. *Quid denuò u-*

surpare gladium tentas, quem semel jussus es ponere in vaginam? ac lib. 1. de considerat. col. 1021. scribit: Apostolis interdicitur dominatus, ergo tu usurpare aude aut Dominus Apostolorum, aut Apostolicus dominatum, planè ab alterutro probiberis, si utrumque simul habere voles, utrumque perdes. Ergo non explicatio, sed depravatio verborum Christi censenda, quando Bonifacius ex illis usum utriusque gladii sibi vindicare voluit. Rectius autem ex illis colligitur 1. Quale sit carnis nostræ ingenium. Ut enim Apostolis tutius videbatur gladiis corporalibus quàm spiritualibus; fide scilicet, precibus & patientiâ niti, ita per Naturam peccato corruptam omnes eodem affectu sumus præditi. 2. Quàm graviter peccent, qui religionem armis propagari debere censent, cum non sic religionis ad religionem cogere, ut loquitur Tertull. lib. ad Scapulam c. 2. pag. 88. cum defendenda sit religio non occidendo, sed moriendo, non savitiâ, sed patientiâ, non scelere, sed fide, ut habet lactantius lib. 5. Instit. divin. c. 19. p. 303. 3. Quanta fuerit Apostolorum ruditas ante acceptum in die Pentecostes Spiritum sanctum ex quo summa hujus doni necessitas & utilitas elucescit. 4. Quanta sit Christi erga fideles benignitas, quâ infirmitates eorum tolerat. Hunc ipsius affectum status gloriæ, in quem evehctus est, nequaquam sustulit, sed eum adhuc hodie erga nos omnes gerit. Hebr. 4. v. 15. ipsi ergo utpote fidei pastori animas nostras commiendemus.

*Non valet in Christi quidquam fræca arca regno,
Sed gladius verbi cum precibus; fides,*

CAPUT CLXXVI.

CHRISTUS DISCIPULOS SUOS OB PRÆDICTIONEM ABITUS SUI CONTRISTATOS VARIIS RATIONIBUS CONSOLATUR.

JOH. 14. v. 1.

RATIO ORDINIS.

Post Eucharistiæ institutionem *Matthæus & Marcus*; post sopitam Apostolorum contentionem, ut & lapsus Petri ac imminentium gravissimorum periculorum prædictione *Lucas* Christum ex cœnaculo deducunt, quando eum urbe egressum & secundum consuetudinem in montem oliveti sese contulisse asserunt. Sed ex *Johanne* constat, egressui isti ex urbe præmittendam esse concionem Christi *ἑὸς λόγου* sive valedictoriam ad discipulos habitam, quam *Johannes* in cap. 14. 15. & 16. ubi etiam orationem *προαγώνιον*, quam idem in cap. 17. describit. Utramque enim cœnaculo Hierosolymitano, antequam extra urbem cum discipulis progredieretur, à Christo recitatam fuisse, colligitur ex principio capitis 18. apud Johannem. *Hæc cum dixisset Jesus, egressus est cum discipulis suis trans torrentem*

Cedron, ubi erat hortus, in quem introiit ipse & discipuli ejus. Sanè quidam statuunt, priorem duntaxat concionis istius valedictoriæ partem in cap. 14. descriptam in cœnaculo habitam, posteriorem verò in cap. 15. & 16. enarratam, in via versus oliveti montem priori esse subjectam, cum in fine cap. 14. Christus ad discipulos dixerit, *surgite, eamus hinc*, cumque orationem concioni additam *sublati in cælum oculis recitaverit*, quod non nisi sub dio commodè fieri potuisse videtur Joh. 17. v. 1. Sed quid hæc de re statuendum sit, in sequentibus suo loco explicabitur. Dubium ergo nullum, quin verbis Christi apud Lucam, quibus pericula gravissima & sibi & Apostolis proximè imminentiæ allegoricè *gladii* appellatione prædicat, subjungendus sit valedictorius Christi sermo ad discipulos in cœnaculo habitus. In quibusdam Codicibus Græcis, cum primis verò Latinis